

יום ב', ז' בניסן תשע"ז (03 באפריל)

עם הדבק בעברו בלבד הוא עם גוסס, אך אם היהודים ישאבו מעברם דעת ואהבה אל מורשתם, יהיה להם הכח לפתוח את שערי עתידם.
אבא קובנר, 1978

היום, ז' בניסן בשנת ה'תשמ"ט (1989), הוא יום פטירתו של "אבי" הופמן, פעיל פוליטי רדיקלי וכריזמטי אמריקאי יהודי שפעל למען זכויות אדם ונגד מלחמת וייטנאם.

הופמן היה מייסד וראש ארגון ה"יפיז" ("Yippies", מצלול על הביטוי "היפים" אך למעשה ראשי תיבות של Youth International Party – מפלגת הנוער הבינלאומית) בשנות ה-60 של המאה ה-20. כינה את עצמו בשם "לוחם דרכים יהודי".

על חייו ופועלו, בהמשך המאמר ב-[\[מקור\]](#).

~~~~~

כאמור, יהודים בלטו מאד בתנועות ובמהפכות שאיפיינו את חיי הציבור מאז תחילת תקופת ה"אמנציפציה" במאה ה-19. ברשימת 32 ה"אנרכיסטים" המובילים שפעלו בארצות הברית ב-150 השנים האחרונות כולל עד ימינו אנו, בוויקיפדיה, נמצאים 14 שגדלו בבית יהודי – **כמעט 50%**! וזה כמובן רק חלק מהם – יש עוד מדינות בעולם שבהן היהודים מצאו את עצמם מובילים בתנועות של מחאה, שינוי, מאבק לזכויות האדם ועוד...

האם הדבר הזה מקרי?

מסתבר שלא. והדבר אינו חדש.

במאמר שלפנינו, **אמנון שפירא**, שהוא פרופסור חבר באוניברסיטת אריאל וחבר קיבוץ טירת צבי, לוקח אותנו אחורה לעולם התנ"ך, כור מחצבתו של העם היהודי, להציע כי יש לעם היהודי – ואולי גם לכל יהודי בפרט – תופעות מנוגדות. הוא בו זמני גם "ממסדי" וגם "אנטי-ממסדי" – תלוי במתרחש בחיי הציבור. שפירא הוא מחבר ספר בנושא – "**אנרכיזם' יהודי דתי: האם קידשה הדת היהודית את השלטון המדיני**", אך הוא מבהיר כי "הדברים [כאן] אינם פרסומת לספר פרי עטי, אלא הצגה ברבים של התזה החדשנית, לדעתי, על אודות 'אנרכיזם יהודי דתי'".

הבה ניתן לו לדבר בעד עצמו...

= **במאה ה-18**, תלו באנגליה ילדים חסרי בית באשמה של גנבת לחם; למדינה היה כוח, ושופטים נאורים חשבו שהדרך הנאותה לטפל בנערים יתומים היא לתלות אותם. כתגובה, פיתחו גודוויין (Godwin) באנגליה ופרודון (Proudhon) בצרפת את הרעיון האומר כי כיוון שהכוח השלטוני ניתן למדינה מן האזרחים מרצונם הטוב, וכיוון שהמדינה מנצלת כוח זה לרעה נגד האזרחים, אז **הם, האזרחים, מעדיפים לחיות ללא מדינה כלל, אלא בקהילות או ברפובליקות**; וזאת בהנחה שאלה יהיו פחות ריכוזיות וכוחניות ולכן גם פחות מושחתות ויותר מתחשבות באדם ובצרכיו.

"גדול ה' ומהלל מאד בעיר אלקינו הר-קדשו."

מתוך פרק התהלים [מ"ח] שהיו הלויים אומרים בבית המקדש ביום **שני** בשבת

בשמחה ובטוב לבב, בתפילה ליום טוב ונעים לכל בית ישראל!

הדף מוקדש לפדיון נפשם של נעדרי וכלואי ישראל, ורפואתם השלמה לכל חולי ונפגעי ישראל

יום ב', ז' בניסן תשע"ז (03 באפריל)

עם הדבק בעברו בלבד הוא עם גוסס, אך אם היהודים ישאבו מעברם דעת ואהבה אל מורשתם, יהיה להם הכח לפתוח את שערי עתידם.
אבא קובנר, 1978

שאיפה זו הוגדרה כ'אנרכיזם' (an-archea) כלומר 'בלי השליט' [האַרכון], ובפועל, בלי מדינה [ריכוזית]. מה שקרה במהלך ההיסטוריה הוא שהדור הראשון של האנרכיסטים היה בעל אופי אוטופי – שומר חוק ושומר שלום. ואולם בדור השני קמו פורקי עול שרצחו ראשי מדינה ופוצצו בנייני ממשל מתוך כוונה לפרק את המדינה בכוח. 'אנרכיסטים' אלו הוציאו שם רע לאנרכיסטים מן הדור הראשון, בעלי האופי האוטופי והחיובי.

במחקר בעולם, מקובל להניח כי **הבסיס הראשון** בהיסטוריה לרעיון האנרכיזם החיובי **נמצא ביוון העתיקה** או **בראשית הנצרות**. אבל כבר **אליעזר ליבנה** (שהיה חבר קיבוץ עין חרוד ומזכיר מפא"י) **טען** בערך 'אנרכיזם' שכתב באנציקלופדיה העברית, **שהבסיס הרעיוני הקדום ביותר לאנרכיזם החיובי, זה השולל את המדינה רבת-הכוח והמושחתת, נמצא בתנ"ך**. הוא ראה זאת למשל בהתנגדותו של **גדעון השופט** להצעת המלכות שהציעו לו בני ישראל (שופטים ח) ובגישתו הביקורתית של **שמואל הנביא** נגד מלך בישראל (שמואל א יב).

ואכן חיבורי הנזכר לעיל מנתח מקורות רבים של המחשבה היהודית לדורותיה: תנ"ך ותלמוד, חסידות וקבלה, משפט עברי ופילוסופיה יהודית (מרמב"ם ועד אברבנאל), ועד הגות רבנית בת ימינו (מהרב ש"ר הירש והראי"ה קוק ועד הרבנים מ"א עמיאל ויהודה עמיטל), כולל אנרכיסטים לא אורתודוקסיים (מגוסטב לנדאואר [גרמניה] ועד מרטין בובר [גרמניה-ישראל] וברל [רוסיה-ישראל]), ומוכיח, כי **המסורת היהודית לדורותיה היא המקור הקדום ביותר של מחשבה 'אנרכיסטית'**. עוד עולה מן הספר כי שורה ארוכה של חוקרים מן המעלה הראשונה בישראל (גם קצת רבנים), עומדים מאחורי תזה זאת (בגלוי או במשתמע).

החיבור הנ"ל מניח כמה הנחות יסוד. הראשונה שבהן היא כי במקורות היהודים הקלסיים מצויה מחשבה מדינית (שלא כמו ישעיהו ליבוביץ ושלמה אבינרי, שייחסו מחשבה מדינית לעולם היווני הקלסי אך לא לתנ"ך והלאה). למסקנה כזאת מגיעים חוקרים רבים בימינו, כגון ליאו שטראוס (אוניברסיטת שיקאגו), מייקל וולצר (אוניברסיטת פרינסטון), ואברהם מלמד (אוניברסיטת חיפה). **הנחה נוספת** היא כי המחשבה הדתית היהודית, להבדיל מזו הקתולית, איננה דוגמטית, ו**מאפשרת בתוכה ריבוי קולות**; לכן, לצד תפיסה רעיונית-דתית המכירה במלך ובמלכות, קיימת תפיסה דומיננטית הפוכה, השוללת עקרונית את השלטון האנושי, בוודאי זה המלוכני. **לפי עוד הנחה** הדת היהודית, כמגלמת חוק אלוקי ונצחי, משמשת בכך מחסום מוסרי בפני עריצות שלטונית, בהעמידה את עצמה מעל השלטון המדיני האנושי ובניגוד לו: כאן נולד 'האנרכיזם הדתי', וכאן צמחה ההתנגדות היהודית לאורך הדורות לשלטון אנושי עריץ. כך בימי בית ראשון ובית שני ועד ימי החשמונאים ומרד בר כוכבא. תפיסה דתית זו היא אפוא אנרכיסטית מיסודה. ועוד יש לציין כי היא גם המקור הראשוני בעולם לרעיון של אי-ציות פוליטי, כמו גם לסרבנות אזרחית כלפי שלטון סורר, וגם הסיבה לחלקם הגדול של יהודים במהפכות החברתיות באירופה של המאה ה-19 ואילך. ובנוסף אחר: **הדת היהודית היא אנטי-פשיסטית לעומקה**. המסקנה המתבקשת היא שהרעיון שלפיו 'הכוח [הפוליטי] נוטה להשחית', אינו המצאתו של הלורד אַקטון (בן המאה ה-19), אלא הוא יצירת התנ"ך והתלמוד, ועוד מימי אבר[ה]ם ומשה, ואלפי שנים קודם ללורד הבריטי.

"גְדוֹל ה' וּמִהָלָל מְאֹד בְּעִיר אֱלֵקִינוּ הֵר-קִדְשׁוֹ."

מתוך פרק התהלים [מ"ח] שהיו הלויים אומרים בבית המקדש ביום **שני** בשבת

בשמחה ובטוב לבב, בתפילה ליום טוב ונעים לכל בית ישראל!

הדף מוקדש לפדיון נפשם של נעדרי וכלואי ישראל, ורפואתם השלמה לכל חולי ונפגעי ישראל

יום ב', ז' בניסן תשע"ז (03 באפריל)

עם הדבק בעברו בלבד הוא עם גוסס, אך אם היהודים ישאבו מעברם דעת ואהבה אל מורשתם, יהיה להם הכח לפתוח את שערי עתידם.
אבא קובנר, 1978

זאת ועוד: לאורך 1800 שנה לפחות, היתה הקהילה היהודית בגדר פלא היסטורי: קהילה עצמאית, שלמרות תנאי הגלות הקשים, מילאה את כל הפונקציות המורכבות של מדינה, החל בחינוך חובה וכלה באחריות למעמד המשפטי של חברה. ממד אנרכיסטי דומה ניתן למצוא גם בתנועה הקיבוצית על מאות יישוביה, שבמשך שני דורות (1910–1950) מילאה את הפונקציות הארגוניות, התרבותיות, הביטחוניות והאחרות של מדינה מודרנית, ובכך שימשה בסיס להקמת מדינת ישראל, בזמן כה קצר.

יודגש, שאמנם כיום 'אנרכיזם דתי' משמעו חופש; **אולם כגודל החופש כן גדלה האחריות:** חירות גדולה מחייבת אחריות גדולה. עוד עולה כי אחריות אישית צומחת בקלות יתרה בקהילה אינטימית, שחברה מכירים אהדדי, לפחות קרובים זה לזה. לכן, חופש ואחריות מצמיחות קהילה שבה אנשים מקבלים אחריות אישית לחייהם בכל המובנים, אחריות המשמשת בסיס למדינה טובה הרבה יותר ושבמרכזה עומדים האדם והקהילה, ולא השלטון המרכזי.

פרקו האחרון של החיבור מציע שורה של הצעות פרקטיות למימוש מודרני של הרעיון האנרכיסטי בכלל, וביחס למדינת ישראל בפרט; הצעות המעבירות את הכוח השלטוני מן המדינה הריכוזית אל הפריפריה ואל הקהילה, **לא כדי להרוס את המדינה אלא כדי לתמוך בה מאגפיה**, אך גם **לאתגר אותה**. למשל, קהילה ומדינה: מודל מדיני מפורט כזה הציע בשעתו עו"ד (אל"מ מיל") **יעקב חסדאי** (מייסד תנועת לאו"ר, שהשתתפה פעמיים בבחירות לכנסת), לשם בנייתה החברתית של מדינה חדשה, 'פדרלית', שבה יעברו מוקדי הכוח מן השלטון המרכזי אל הפריפריה ואל הקהילה כדי להתגבר על שחיתות של חלקים בהנהגתה; רעיון דומה הציע פרופ' **דניאל אלעזר** – לשנות את מדינת ישראל למדינה בעלת אופי 'פדרלי', בדומה לארצות הברית. דת ומדינה: כך הציעו 'נאמני תורה ועבודה', ובדומה ל'רבני צהר', מבנה חדש של רבנות קהילתית, שיתקיים כתחליף, מלא או חלקי, לרבנות הראשית המרכזית; עמדה כזאת היא לא פחות ממרד (אמנם, 'מרד קדוש') נגד הקו השמרני בציונות הדתית; מדינה, בנקאות וכלכלה: רו"ח **דורון שורר** (שצירף אליו בכירים במגזר העסקי, כמו **מאיר חת ויואב להמן**, לשעבר המפקחים על הבנקים) מציע להקים את הבנק החברתי, או הקואופרטיבי הראשון בישראל, שיתחרה בריכוזיות של הבנקים הקיימת היום. וכל זאת, לצד שורה ארוכה של ארגונים התנדבותיים הפועלים למען התחדשות יהודית וקהילתית בישראל (כמו ארגון הגג – 'פנים').

ולבסוף, מקור השראה בנושא משמש גם פרופ' **אמיתי עציוני**, פלמ"חניק לשעבר, המשמש היום נשיא האגודה האמריקאית לסוציולוגיה, שהקים בארצות הברית תנועה של '**קהילתניות**' (communitarianism), במטרה לקדם פתרונות קהילתיים לאינדיבידואליזם הפושה במדינות אלה. לטענתו, חיים במגה-ערים של עשרות מיליונים אינה דרך נכונה לחיים, וצריך לחזור לקהילות, במגוון רחב של צורות חיים.

[[מקור](#)]

וכל אלה הן רק מעט דוגמאות מהרבה. =

"גָדוֹל ה' וּמְהֵלָל מְאֹד בְּעִיר אֱלֵקִינוּ הֶרֶקְדָּשׁוֹ."

מתוך פרק התהלים [מ"ח] שהיו הלויים אומרים בבית המקדש ביום **שני** בשבת

בשמחה ובטוב לבב, בתפילה ליום טוב ונעים לכל בית ישראל!

הדף מוקדש ל**פדיון נפשם** של נעדרי וכלואי ישראל, ורפואתם השלמה **לכל** חולי ו**נפגעי** ישראל